הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגדל עוז · ספר מדע

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

רבנו שם טוב אבן גאון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

רבנו שם טוב אבן גאון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגדל-עוז-על-משנה-תורה-הלכות-עבודה-זרה-וחוקות-הגויים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
פרק ב 5
הלכה א 5
הלכה ד 6
הלכה ז 6
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ד 7
הלכה ו 8
הלכה ז 9
הלכה י 9
פרק ד 10
הלכה א 10
הלכה ג 10
הלכה ה 12
הלכה ו 12
הלכה ח 12
הלכה יג 12
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה ד 13
הלכה ז 13
הלכה י 14
פרק ו 14
הלכה א 14
הלכה ג 14
הלכה ו 14
הלכה ט 15
פרק ז 15
הלכה א 15
הלכה ג 15
הלכה ו 15
הלכה ט 15
הלכה יא 16
הלכה יג 17
הלכה טו 17
הלכה יח 17
פרק ח 17
הלכה א 17
הלכה ג 18
הלכה ח 18
הלכה י 19
הלכה יב 19
פרק ט 19
הלכה א 19
הלכה י 20
הלכה יג 20
הלכה טז 20
פרק י 20
הלכה א 20
הלכה ג 20
הלכה ה 21
פרק יא 21
הלכה א 21
הלכה ג 21
הלכה ה 22
הלכה ו 22
הלכה יא 22
הלכה יג 23
הלכה טו 23
פרק יב 23

הלכה א 23
הלכה ד 23
הלכה ו 23
הלכה ז 24
הלכה י 24

פרק א

הלכה א

בימי אנוש כו' עד בן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. כלו קבץ בדעתו הנכונה משאר הספרים ומן הרמוז בתלמוד:

כתב הראב"ד יש אגדה בן שלש שנים וכו' מנין עק"ב, עכ"ל: **ואני** אומר האמת כי שתיהן נמצאות אות באות ור"מ ז"ל כתב כאן הקרובה אלא דעת ההמון הפשוטה ושל שלש שנים קבלנו בה סוד נעלם וכן בבנין עולם:

כיון שהכיר וכו' עד אל עולם. במדרש:

וכתב הראב"ד אני תמה וכו' עד שבא אברהם ושיבר צלמי אביו, עכ"ל: **ואני** אומר איך היו בני דורן מתחבאין מהן והיה שם המלך נקרא נמרוד לפי שהמריד בני דורו והיה עושין ביד רמה ואז הוחל לקרוא בשם ה' וכפי תרגומו ואמרו ז"ל שהיו מכריזים עליהם למכרן בא וראה כי אפילו ישראל שקבלו התורה כשפרצו ופרקו עול בימי אחאב ומנשה ושאר הרשעים היו עושים ביד רמה ולא היו שומעים מן הנביאים והצדיקים אשר ביניהם ואע"פ שהיו ערבים זה בזה ולא היו מתחבאים מהם וכל שכן באותו זמן אלא ודאי אין צורך לדחוק עצמנו אלא נאמר שהיו מוחים בקרובים שלהם ומלמדים בבתי מדרשות לבאין לשמשן כדרך ששימשן יעקב אבינו ע"ה אבל לא מסרו עצמן להריגה כאברהם אבינו ע"ה שייחד עצמו לנפשו ושילם אותו בראשו ועל כן ניתן חסד לאברהם תולדות השמים והארץ בהבראם באברהם והה"א קטנה כאשר היתה נאמנת מעולם ועד עולם והסוד נעלם:

וכיון שהיו העם מתקבצים עד סוף הפרק. כלו מפוזר בהגדות ובמדרשות בכמה מקומות כעדות הכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן וכמו שאמרו ז"ל בוירק את חניכיו וגו' עד שאמרו במסכת ע"ז גמירי ע"ז דאברהם אבינו ארבע מאה פרקי הוה וישיבת אלייעזר עבדו גדולה מישיבתו:

פרק ב

הלכה א

עיקר הצווי עד ומה מעשיה. מקצתו במדרש ומקצתו מפי הקבלה שקיבל לא שקרא בסיפרי מירוס וכיוצא בהן חלילה לו חלילה כד"ן:

ציונו הקב"ה שלא לקרות באותן ספרים עד לפי קוצר דעתו. במסכת שבת פ' שואל (דף קמ"ט) ובספרא בפסוק אל תפנו אל האלילים, פרק חלק (דף ק') עיקרו והשאר ביאור

יפה ולפי התלמוד. וביאור הלאוין והמלקות דקדק מדיוק התלמוד פ"ק דעירובין (דף י"ז) וכן פי' ר"מ בספר המצות:

כיצד פעמים עד מה לאחור עד משגת האמת. בחגיגה פרק אין דורשין (דף י"א) והשאר ביאור יפה מכלל התלמוד:

כך אמרו חז"ל אחרי לבבכם כו' עד מלקות. פ"ק דע"ז (דף י"ז) וכדאסיקנא בכולי תלמודא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו:

הלכה ד

מצות עבודת כוכבים עד כל המצות כולן. פ"ג דנדרים (דף פ"ה) :

ישראל שעבד כו' עד ומומר לעבודת כוכבים עד כולה. פ"ק דחולין (דף ד') ובסוף הוריות ובכמה מקומות:

וכתב הראב"ד ז"ל אעפ"כ וכו'. ליטלו מעצמו עכ"ל: **ואני** אומר שזה אף בעובד כוכבים כן וכבר ביאר דיניו לפנינו בהלכות אלו. ומה שהתיר ראב"ד ז"ל מפני שהוא כמציל מידו והא כמה דלא נפיק מיניה זרעא דמעלי אלא שקשה ליה הא דקי"ל עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה וכן נמי אפשר דנפיק מזרעיה ומזרע דזרעיה זרעא דמעלי אלא א"כ יהיה כמשה וירא כי אין איש וכמו שדרשו רבותינו ז"ל:

וכן המינין כו' עד ארחות חיים. פ' לפני אידיהן (דף י"ז) :

והמינים הם התרים כו' עד שאין בזה עון. פ' חלק (דף ק') :

ואסור לספר עמהן כו'. פרק לפני אידיהן שם:

כל המודה כו' עד כופרין בעיקר הם. פ' ראשון דכריתות (דף ג) :

הלכה ז

ואלו הן דיני המגדף עד ונוקב שם ה' מות יומת. פרק ד' מיתות (דף ל"ו) ובספרי וכן פירש ר"מ בספר המצות:

על השם המיוחד כו' עד הוא נסקל. פ' ארבע מיתות (דף נ"ה) ופ' שבועות העדות (דף ל"ו) ובספרי:

אזהרה של מגדף מנין עד כזה שמעתי. במכילתא ובפרק ארבע מיתות (דף נ"ו) :

מגדף שחזר בו כו' עד נסקל. פ' יש נוחלין (דף קכ"ט) וסוף נדרים (דף פ"ז) :

ומי שגידף עד המיוחדין. פ' שבועת העדות (דף ל"ו) וכן השיבו חכמי לוניל לר"מ הלוי ז"ל דראייתו מן המשנה דתנן התם המקלל בכולן חייב וחכמים פוטרין ומפרשי לה אכנויין והלכה כחכמים דקיי"ל גבי מקלל דבעינן שם בשם וכדמוכח בגמרא מדכתיב איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו:

כל השומע ברכת השם כו'. פרק ארבע מיתות (דף ס') :

כל העדים והדיינין וכו' עד סוף הפרק. פשטי הכתובים מורין כן סוף פרשת אמור אל הכהנים:

פרק ג

הלכה א

כל העובד עד גם אני. הכל במסכת סנהדרין פ' ארבע מיתות (דף ס')

ומפני זה הענין עד ולא תעבדם. עקרו במכילתא ונתינת טעמו בטוב שכלו:

בד"א בשאר עבודות עד וזורק ומנסך אחד הוא. הכל במכילתא ופ' ארבע מיתות (דף ס' ס"א) :

הלכה ד

ספת לה צואה כו' עד עבודתה בכך עד והדם מתפזר. פרק ר' ישמעאל (דף נ' ונ"א) :

שחט לה חגב פטור אלא א"כ היתה עבודתה בכך. פרק ר' ישמעאל שם:

כתב הראב"ד ז"ל אין הדעת מקבלת כל זה כו' הואיל ואין עבודתה בזריקה ואינה משתברת עכ"ל: **ואני** אומר לא עמדתי על סוף דעתו שאם רצה להכריח מפני מה חייב בספיתת צואה או נסוך מימי רגלים ואע"פ שאין עבודתה בכך ובשחיטת חגב או בהמה מחוסרת אבר פטור אלא א"כ עבודתה בכך זאת הקושיא על התלמוד שייכא שפיר אבל ר"מ ז"ל לא שינה דרכו מדרך הגמרא שהרי הלכה זו ריש פרק רבי ישמעאל שם נשנית דגרסינן אמר רב יהודה אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל כו' עד איתיביה ספת לה צואה או שניסך לה עביט של מימי רגלים עד דמוקים לה בצואה לחה אלמא מדאקשי מינה לרב יהודה מכלל דבדרכה בכך עסקינן דומיא דרב יהודה גופיה וכן פירשו רבותינו בעלי התוספות ז"ל דומיא דמקל. ואם מפני שרצה ללכת אחר הכרעת הדעת תמה אני וכי מפני ששחיטת חגב ובהמה מחוסרת אבר חשובים מספיתת צואה או נסוך מימי רגלים נניח תלמוד ערוך לפנינו ועוד וכי אנו בעבודות הולכים אחר הסברא צא ולמד מפעור שאין לך בזיון כמו קינח בחוטמו פ' ארבע מיתות גבי מעשה דסבטאי מאולם ואמרו הכומרים שאין עבודה כמותה אלא ודאי אפילו מטונפות ביותר אפשר שהן חשובות אצלם לפי שרוח הטומאה שורה יותר עליהן ומקובלות היו להן העבודות של כל צלם וצלם שלהם וכן הקדים ר"מ ז"ל ראש הפרק ואם הוא רצה לפסוק כר' יהודה שהוא יחיד במקום חכמים שהן רבים אתמהה וכי שביק רבנן ועביד כר' יהודה. ומה שאמר עוד כי רב נחמן ורב יהודה אליבא דרב כר' יהודה סבירא להו א"כ

כי בעי תלמודא לימא כתנאי אמאי קא מסיק לא דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן כלומר דהיינו זריקה המשתברת דהיינו כרבנן דפטרי וגדולה מזאת בעיקר הסברא שכתב הרי מחוסרת אבר כיון דלא שייכא להו בקרבן כדבסמוך וחגב אע"ג שצוארו דומה לבהמה הואיל ולא שייכי בשחיטה כלל דהא באסיפה בעלמא סגי להו לא חיישינן להו כלל ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל בסברא נכונה על מתכונתה תדע דאל"כ אמאי נקט חגב ולא נקט עוף קטן מכמה מיני עופות שהן צריכין שחיטה לחולין ולא שייכי בעבודה כלל. כן נראה לי בעיקר הפירוש שעובדין אותה בכך שרוצה לומר עובדין אותה במקל כעין זריקה ושבירה ואעפ"כ לא מיחייב אלא כעין זריקה המשתברת או כעין פנים ולפיכך פטור בזריקה וחייב בשבירה לרב יהודה אמר רב ולרב נחמן אמר רב דמיחייב בתרוייהו משום דעבודתה בכך ואינה נאסרת אלא בשבירה דלא בעי כעין פנים וזריקה משתברת אלא לאוסרה ומשום הכי קא מקשי ליה מאבני בית קוליס במה יאסרו דהא ליכא כעין פנים ולא זריקה המשתברת ואע"ג דגמירי דעבודתה בכך דאילו כדברי המפרשים שעובדין אותה בכשכוש המקל או בענין אחר אבל לא בזריקה ולא שבירה א"כ מאי קא מקשי מאבני בית קוליס דילמא שאני התם דעבודתה בכך ונפקא מאיכה יעבדו כד"ן:

המקבל עליו אחד מכל מיני עד ומביא קרבן על שגגתו. הכל פ' ארבע מיתות. וענין החזרה ב"ב (דף קכ"ט) וסוף נדרים (דף פ"ז) :

הלכה ו

העובד מאהבה כו' עד פטור: כתב הראב"ד ז"ל דומה שהוא השמיט מכאן וכו'. ולא מאהבת עבודת כוכבים ולא מיראתה עכ"ל: **ואני** אומר בזה אין לתפוס על שניהם ואין להאשים אלא הסופר שהשמיטו וכשבדקתי בנוסח המוגה מכתיבת ידו כן מצאתים ביחד כמו שנסחתי ומן הפירושים אין לי להשיב כי גם אנחנו יש לנו פירושים בזה פרק ד' מיתות (דף ס"א) ופ"א דכריתות וכולן דברי אלהים חיים הן:

המגפף כו' עד חייב. פרק ארבע מיתות (דף ס"ג) :

כתב הראב"ד ז"ל קשיא לי אמאי לוקה וכו' וכל תמונה בעבודת כוכבים אחת היא עכ"ל: **ואני** אומר דאי דוקא הואי ההיא תוספתא הוה מסדרי לה בתלמודא רבינא ורב אשי או רבי יוחנן בירושלמי ועוד דהא בפרק ארבע מיתות בשמעתין דבני נח תניא כל שאין ב"ד של ישראל ממיתין עליה אין בן נח מוזהר עליהן ואסיקנא למעוטי גפוף ונשוק ועוד פ' ארבע מיתות גמרא מתניתין דאחד העובד גרסינן להדיא יכול שאני מרבה

המגפף והמנשק כו' עד ת"ל זובח זביחה בכלל היתה ולמה יצתה כו' אלמא יצאו מגפף וחביריו מכלל האזהרה לומר שאין לוקין עליהן:

הלכה ז

ישב לו קוץ עד כמנשק לעבודת כוכבים. פרק לפני אידיהן (דף י"ב) :

העושה עבודת כוכבים לעצמו עד לוקה שתים. פ' כל הצלמים (דף מ"ג) הסכימו כן רבותינו בעלי התוס' ז"ל גבי דמות ארבע פנים דעובר עליו בשתים:

הלכה י

אסור לעשות צורות לנוי וכו' עד הצורה בולטת. פ' כל הצלמים (שם) והאזהרות במכילתא:

וכן אסור לצור דמות חמה כו' עד ואפילו על הלוח. פ' כל הצלמים (דף מ"ב) :

כתב הראב"ד ז"ל דומה שהוא מחלק וכו' ואחד צורת אדם וצורת המשמשין במרום דינן שוה וכן עיקר עכ"ל: **ואני** אומר כי רבותינו בעלי התוספות ז"ל הסכימו כן לפי שאין אדם יכול לצייר הצורה שלימה לגמרי אם אינה בולטת כגון מעשה רוקם ואורג וצובע על הלוח וכן אני רואה מפורש פ' כל הצלמים (דף מ"ג) גמרא מתניתין דהמוצא כלים שהרי דבר פשוט כי לשון פרצוף בכל ההלכה היא בולטת וסתם צורה אינה בולטת ואנן גרסינן בחומרי דמנקיט רב ששת כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה כל הפרצופות מותרות חוץ מפרצוף אדם ושיילינן על רישא במאי עסקינן אילימא בעושה כל המזלות מי שרי והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון בדמות שמשי שמשמשין לפני במרום אלמא מדמקשי תלמודא הכי להדיא שמע מינה דבעושה צורת כל המזלות אסור ואע"פ שאינן בולטין ובמזלא דכולה סוגיא דהא במרום נמי לא בלטן ומהדרינן תו ואי במוצא אימא מציעא כל הפרצופות וכו' ואי במוצא פרצוף אדם מי שרי והתנן המוצא כלים וכו' עד דמסיק אלא פשיטא בעושה וכדרב הונא בריה דר' יהושע כלומר דאמר לקמן בשמעתין טעמא מפירקין דאביי שמיעא לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי והסכימו בעלי התוס' דקיי"ל ככולהו אוקימתות דאוקים אביי מדלא קאמר אלא אלמא מדקא מסיק לה בפשיטות בעושה הלכתא היא דפרצוף אדם אסור והיינו בולט דוקא ועוד דהא אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין כמסקנא דשמעתין ואם ראב"ד סובר כהלכות גדולות יש לו פנים ואלו ואלו דברי אלהים חיים כד"ן:

צורות הבהמות כו' עד סוף הפרק. הכל פרק כל הצלמים (דף מ"ב) :

פרק ד

הלכה א

מדיחי עיר מישראל כו' עד שעבדו אותה. רב יהודה אמר פרק ארבע מיתות (דף נ') וכו':
ואנשי העיר המודחים כו' עד פיך. פרק הנשרפין ופ' חלק (דף קי"א) ופ' ארבע מיתות שם והאזהרות במכילתא דר' ישמעאל וכן כתב ר"מ בספר המצות:
אין העיר נעשית כו' עד שידיחו רובה. פרק חלק (דף קי"א) :
ויהיו המודחים ממאה כו' עד כרך גדול. בירוש' דפרק חלק נחלקו בו ר' מאיר ור' יהודה ופסק כר' יהודה כדין ובבבלי פ"ק דסנהדרין (דף ט"ו) קאי ר' יונתן כותיה:
וכן אם הדיחוה עד הרוגי בית דין. הכל פרק חלק:

הלכה ג

אין דנין עד ב"ד הגדול. פ"ק דסנהדרין (דף ט"ז) :
אין אחת מערי מקלט. פרק חלק (דף קי"ב) :
כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי וכו' עד שבטים נתנו אותם מחלקיהם: **ואני** אומר דטעמא רבה אית ליה דהא אמרינן טעמא דירושלמי סוף פרק מרובה משום דלא נתחלקה לשבטים וה"נ כל ערי מקלט לא נתחלקו לשבטים, כד"ן:
ולא ירושלים עד הארץ. סוף פרק חלק (דף קי"ב) ושלהי פרק מרובה (דף ע"ב) ובספרי:
ואין ב"ד אחד עושה שלש עיירות נדחות זו בצד זו אבל אם היו מרוחקות זו מזו עושה: כתב הראב"ד ז"ל כל זה שבוש וכו' אלא יהודה וגליל עכ"ל: **ואני** אומר כי דבריו נכונים ומחוורים ואין בהם נפתל ועקש. והנני אכין לפניך ולבך תשית לדעתי. דע כי זאת ההלכה מפורשת פ"ק דסנהדרין והיא סתם משנה פשוטה דתנן ואין עושים שלש עיירות נדחות אבל עושים אחת או שתים ובתוספתא דנגעים פ"ק אין עושין שלש עיירות נדחות בארץ ישראל שלא להחריב ארץ ישראל אבל עושין אחת או שתים וכן סתם ברייתא בגמרא גרס ת"ר אחת אחת ולא שלש אתה אומר אחת ולא שלש או אינו אלא אחת ולא שתים כשהוא אומר עריך הרי שתים אמור הא מה אני מקיים אחת אחת ולא שלש הרי נתברר שעושין שתים ואין עושין שלש אלא שנצטרך לדעת אם נאמר זה בב"ד אחד דוקא או אפילו בשני ב"ד ועל זה גרס זמנין אמר רב בב"ד אחד הוא דאין עושין הא בשנים ושלשה ב"ד עושין וזמנין אמר רב לעולם אין עושין משום קרחה. למדנו מדבריהם מ"מ כי מה שאסרו אינו אלא משום קרחה וזה אינו אלא בשלשתן זו בצד זו או שתים מהן לפחות דליכא מאן דאמר פרק הלוקין דתיהוי קרחה פחות משתים סמוכות זו לזו ועל כך בא ר"ל לפרש דגרסינן אמר ריש לקיש לא שנו פירוש במשנתנו שאין עושין שלש אלא

במקום אחד אבל בשנים או בשלשה מקומות פירש"י ז"ל כמו יהודה וגליל עושין ור' יוחנן בא לחלוק על זה ואמר לעולם אין עושין משום קרחה כלומר כשהשתים סמוכות זו לזו אין עושין משום קרחה למאן דאמר קרחה בשתי שערות ואע"ג דלא קיי"ל כוותיה ותניא כוותיה דר' יוחנן אין עושין שלש עיירות מנודחות בארץ ישראל אבל עושין שתים כגון אחת ביהודה ואחת בגליל אבל שתים ביהודה ושתים בגליל אין עושין וע"כ לא מסתייעא מלתיה דר' יוחנן מהא ברייתא אלא דאין עושין שלש אם השתים מהן סמוכות זו לזו אבל אם כל אחת מן השלש מרוחקות מחברתה כגון יהודה וגליל עושין אפילו שלש ולא מצית לפרושי דשתים אין עושין כלל וכהאי אמורא קמא ירושלמאה דלקמן דהא מתניתין היא דוקא שלש אין עושין הא שתים עושין דהא ודאי אמורא לא מצי פליג על מתניתין ועוד דר' יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה והיינו דקתני בברייתא דר' יוחנן אבל שתים ביהודה ושתים בגליל אין עושין ולא קתני אחת ביהודה ושתים בגליל אין עושין או בהפך עלה בידינו כי הסמוכות בלבד נאסרו מדקאמר טעמא משום קרחה אבל היכא דליכא קרחה שרי ואפילו בב"ד אחד דקי"ל כוותיה וכן פסק רבינו חננאל ז"ל משום דתנינן כוותיה אפילו תימא דזמנין אמר רב פליגא אין חשש, חדא דרב נפשיה זמנין אמר כך וזמנין אמר כך אין ולא ורפיא בידיה אלמא מסתפקא ליה ועוד דרב ור"י הלכה כר' יוחנן ועל כן לא חשש לזה ר"מ ז"ל וכלל דבריו בריחוק וקירוב ודעתו לומר שכולן רחוקות זו מזו ולא היו סמוכות אפילו השתים מהן, ויפה כיון וכן מצאתי בירושלמי שהושמטו דברי רב לגמרי ונסדרו דברי ר' יוחנן בלבד משמיה דרביה בתלתא אמוראי דגרסינן ר' יוחנן בשם ר' אושעיא תלתא אמוראין חד אמר אחת עושים שתים אין עושין וחד אמר המפוזרות עושין הסמוכות אין עושין וחד אמר המפוזרות אין עושים כל עיקר שמא יפוצו האויבים ויבואו לידי הדחה ה"ג בקונטריס ופסק כאמורא תניינא דקאי כר' יוחנן דשמעתין בבלאה ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל על נכון. ואם כדברי ראב"ד ז"ל למה התיר הוא ביהודה וגליל והלא הן מרוחקות דשמעתין כמו שהוכחתי ויש לי ראיה פ' חזקת הבתים גמרא מתניתין דשלש ארצות לחזקה יהודה ועבר הירדן וגליל ושקלינן וטרינן עלה בגמרא ואסיקנא דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי ופירש"י ז"ל שאין שיירות מצויות מזו לזו. וגם לאחר שזכינו לבא בארץ ראינו שהן רחוקות זו מזו מהלך ששה ימים ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל על נכון ואם לראב"ד ז"ל דרך אחרת וראיות אחרות לא ידעתי:

הלכה ה

אין עושין עיר הנדחת כו' עד שקיבלו אותו באלוה. פ"ק דסנהדרין (דף ט"ו) ופ' ד' מיתות (דף ס"ז) :

עיר הנדחת עד ליורשיהן. פרק חלק (דף קי"ב) :

הלכה ו

והיאך דין עיר הנדחת כו' עד שולחין להן שני תלמידי חכמים עד וחוזרין ושולחין שם שני תלמידי חכמים להזהיר אותם ולהחזירם אם חזרו מוטב כו': כתב הראב"ד ז"ל טוב הדבר וכו'. אחר התראה ומעשה עכ"ל: **ואני** אומר כי טעות סופר היה בספרו וכבר בדקתי בספר שהוגה בכתיבת ר"מ ז"ל וחתימתו ואין כתוב בו אח"כ חוזרים ואפ"ה תמה אני למה לא תועיל אחר כל דבר שבעולם והרי כתיב שובו בנים שובבים וגו' וכדאיתא בר"ה (דף י"ח) וביומא (דף פ"ו) ובירושלמי דפאה כד"ן:

כשתבקע העיר כו' עד מאומה מן החרם. הכל סוף פ' חלק (דף קי"ב) ומקצתו פ' נגמר הדין (דף מ"ד) : וכבר תמה ר"מ הלוי מטוליטולא עליו למה העניש הנשים והקטנים שאינן בני חיוב והשיבו חכמי לוניל ז"ל בראיה דגרס בספרי הכה תכה את יושבי העיר מכאן אמרו חכמים אין מקיימין את הטפלים כלל שהורגין אותן דדריש את רבויא ועוד דבכריתות פלוגתא דר' אליעזר ור"ע דר' אליעזר סבר קטנים בני רשעי ישראל נהרגין ור"ע סבר אין נהרגין ופסק כר' אליעזר משום דהתם ספרי ר"ש וקאי כר' אליעזר ועוד דאיכא למילף מעדת קרח ואנשי יבש גלעד שהרגו הנשים והטף אע"פ שהן לא חטאו נענשו בעבור הגדולים משני טעמים, חדא שהם סבה וגורמים לישיבת הגדולים ועוד לרדות הגדולים בהריגתן שהן חביבין עליהן:

הלכה ח

ועיר הנדחת שהוזמו עדיה כו' עד שנגמר דינה. במסכת כריתות פ' בתרא (דף צ"ו [כד:]) :

ואינה נבנית לעולם כו' עד ליורשים. הכל פרק חלק (דף קי"ב) :

הלכה יג

ההקדשות שבתוכה קדשי מזבח עד שורפין אותו שנאמר שללה ולא שלל שמים. פרק חלק (דף קי"ב) :

כתב הראב"ד לא ידעתי למה שורפין אותן שלל שמים היה ולא חל עליו איסור עכ"ל. (והמחבר לא הביאה (בפירוקיו) [בפירושיו] ונראה לי שהסופר השמיטה):

ובעלי מומים הרי הן בכלל בהמתה ונהרגין כו'. סוף פרק חלק שם:

כתב הראב"ד ז"ל דומה שהרב סבר וכו'. (עיין בכ"מ בד"ה והראב"ד ז"ל וכו') כשאר

זבחים ואינן מכפרים שום כפרה עכ"ל: **ואני** אומר השמועה סוף פרק חלק (דף קי"ב) היא והסוגיא מוכחא דעד כאן לא פליגי מדאוקי ריש לקיש לברייתא בקדשים שחייב באחריותן ור"ש היא ומהדרינן עלה הא מדסיפא ר"ש רישא לאו ר"ש ולא סגי לפרושי כולה סוגיא בלא פלוגתא. ומה שכתב הראב"ד ז"ל דרב פפא מפרש למלתיה אפילו בבעלי מומין כו' בנוסחאות שלנו רבינא גרסינן ודוקא בבעלי מומין אוקמה דאי בתמימים הדרא קושיין לדוכתא אילימא בתמימים שלל שמים הוא ואם כדברי ראב"ד ז"ל ה"ל למימר אפילו תימא בקדשי בדק הבית מדקאמר לעולם בבעלי מומין משמע דוקא וראיה מדמייתי הבכור והמעשר פ"ק דתמורה כדברי ר"מ ז"ל שפסק כת"ק דפרק חלק:

פרק ה

הלכה א

המסית אחד מישראל עד לעבוד. פ' הנחנקין (דף פ"ט) :

בין שהיה המסית כו' עד ימותו בסקילה. הכל ס"פ ארבע מיתות (דף ס"א וס"ז) ופ' הנחנקין (דף פ"ט) :

המסית את רוב אנשי העיר הרי זה מדיח ואינו נקרא מסית. במכילתא ובספרי: **היה זה שהדיח רוב העיר וכו**'. פרק הנחנקין (דף פ"ט) :

והנדחים הרי הם כיחידים עד שיהיו המדיחים שנים ואחד האומר כו' עד רוב העיר נסקל. פרק הנחנקין (דף פ"ט) ופשטי הכתובים מורים כן פרשת ראה:

המסית שהסית עד וסוקלין אותו. הכל פ' ארבע מיתות (דף ס"א ס"ז) :

הלכה ד

מצוה ביד המוסת כו' עד ולא יוסיפו לעשות. בספרי פרשת ראה אנכי היא עיקרה ומייתי לה במקומות בתלמוד:

המסית אחרים לעבדו עד ושמע חייב. פ' ארבע מיתות (שם) :

נביא המתנבא עד הרי זה נחנק. פ' ארבע מיתות (שם) :

הלכה ז

ואסור לערוך דין עד הנביא ההוא. פ' חלק (דף קי"ג) :

וכן נביא השקר כו' עד מיתתו בחנק. פ' הנחנקין (דף פ"ט) :

כל המונע עצמו עד לא תגורו ממנו ואין דנין נביא שקר אלא בב"ד של ע"א. פ"ק דסנהדרין (דף י"ז י"ח):

הלכה י

הנודר בשם עבודת כוכבים עד ושיקיימו בשם וכו'. פ' ארבע מיתות (דף ס"ג) :

כתב הראב"ד ז"ל זה לא אמרו בגמ' וכו' חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם עכ"ל: **ואני** אומר כי גם ר"מ ז"ל פסק כר' יוחנן פרק י"ח מהל' סנהדרין וידוע כי הלכה רווחא פ"ק דתמורה (דף ג') ובפרק שבועות שתים תניין (דף כ"א) ופ' ארבע מיתות (דף ס"א) ופרק השוכר את הפועל ומקצת סוף פרק הלוקין ובכמה מקומות בתלמוד אגב גררא ואי אפשר שנעלם מר"מ ז"ל ודעתו עמוק וקבלתו גדולה ופסק דר"י שהזכיר ראב"ד ז"ל רישא דמתניתין דהמגפף פ' ארבע מיתות (דף ס') ופסק דהנודר בשמו והמקיים כסיפא דמתניתין דמתנייא סתם כברייתא דגרסינן עלה מנלן דתניא ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית עד ולא יקיים בשמו וכו' ואם כדברי הראב"ד ז"ל למה סדרום רבינא ורב אשי בשתי פסקות אלא ודאי רישא דוקא מוקי כר' יהודה אבל סיפא דברי הכל היא ולא הוזכר ר' יהודה בגמרא לגבי הנודר בשמה לא בפ' ארבע מיתות ולא בשום מקום בתלמוד לפי זכירתי ואם הראב"ד ז"ל ירצה לחלוק עליו בזה צריך לברר דבריו בראיות כד"ן:

פרק ו

הלכה א

העושה אוב עד חטאת קבועה. פ' ארבע מיתות:

כיצד מעשה אוב עד בלאט. פרק ארבע מיתות (דף ס"ה) :

כתב הראב"ד ז"ל בבית הקברות עושה כן ובעור של אדם מת ומדבר משחיו של מת עכ"ל: **ואני** אומר אם קבלה נקבל ואם הלכה הלא בתוספתא מפרש כל דבר בקבלה מחקות העובדים כוכבים ולא נזכר גם לא הוזכרה פ' ארבע מיתות וא"כ למה לא נתפרש כמו שפירשוהו גבי ידעוני והולך ולן בבית הקברות, ועוד קשה לי צא ולמד מבעלת אוב דשאול דאי בבית הקברות הואי מפרסמת מלתא לעלמא והוי רמיזא בקרא כד"ן:

דברים ידועים אצלם כו' עד אל תפנו אל האובות ואל הידעונים. הביאוה פרק ארבע מיתות (דף ס"ה) ואזהרה בספרא:

הלכה ג

הנותן מזרעו למולך כו' עד או שהיה סומא פטור. הכל פ' ארבע מיתות (דף ס"ד) :

הלכה ו

מצבה שאסרה תורה עד שיכבוש פניו בקרקע נסקל. פרק בני העיר (דף כ"ב) ובספרי:

הלכה ט

הנוטע אילן כו' עד שיתקבצו שם העם. בספרי:

ואסור לעשות אכסדראות כו' עד סוף הפרק. פ' כל הצלמים שם ובספרי:

כתב הראב"ד ז"ל לשכת העץ כו' לשעתה היתה, עכ"ל: **ואני** אומר כל זה אמת ויציב אבל נראה מדברי שמועתו בקושיות אלו כי לשכת העץ על שם בנינה מעצים נקראת כן ובסוף מסכת מדות (דף כ"ח) נמנית בג' שבדרום ור"ש גרס שבצפון ואחורי שתיהן היתה ובפ"ק דמס' יומא משמע ששם היו מפרישין כהן גדול שבעת ימים קודם יוה"כ ולשכת פרהדרין היתה נקראת וכן פסק ר"מ ז"ל פ"ה מהלכות בית הבחירה. ומה שכתב בפיסקא זו היא מימרא דרבי יעקב בספרי כד"ן:

פרק ז

הלכה א

מצות עשה היא עד בחוצה לארץ. בספרי דבי רב:

עבודת כוכבים ומשמשיה עד מן החרם. בספרי דבי רב פרשת ראה ובסנהדרין (דף פ"ט) פ' הנחנקין ובפרק בתרא דמכות (דף כ"ב):

הלכה ג

בהמה שהקריבוה עד אסור בהנאה. פרק אין מעמידין (דף ל"ב):

לפיכך אם היה עד כיוצא בזה. פרק השוכר (דף ע"ד):

מה בין וכו' עד עבודתה. פרק רבי ישמעאל (דף נ"א נ"ב):

ומשמשי וכו' עד שוה פרוטה. פרק לפני אידיהן (דף י"ט):

הלוקח גרוטאות וכו' עד לרשות הגר אסור. פרק השוכר (דף ע"א):

הלכה ו

צורות שעשו אותם עובדי כוכבים וכו' עד הכל אסור בהנאה. פרק כל הצלמים (דף מ"ח):

הלכה ט

עבר ומכר וכו' עד הרי הוא כמוה. מסכת ע"ז פ' רבי ישמעאל (דף נ"ד):

עבודת כוכבים או אשרה שנשרפה. מסכת תמורה ומס' פסחים (דף כ"ז) בפרק כל שעה ובפ' משילין (ביצה דף ל"ט):

ספק אסורה עד הרי אלו מותרין. מסכת זבחים (דף ע"ד) פ' התערובות:

טבעת של כו' עד כולן מותרות: כתב הראב"ד ז"ל לפי הסוגיא וכו' שנקראין ספק ספיקא עכ"ל: **ואני** אומר כי הלשון הזה טעות סופר הוא ואולי שהראב"ד ז"ל לא

כתבו על ענין טבעת, חדא דטבעת כך מעמיד אותה ומפרש אותה התלמוד במימרא דרב יהודה אמר רב ועוד דהאי לישנא לא שייך גבי טבעת כלל. אלא כשכתבו הראב"ד ז"ל על כוס שנתערב הוא שכתבו לפי הסוגיא אשר שם דגרסינן בה בברייתא פירש אחד מהן לרבוא ומרבוא לרבוא והיה לו לסופר לכתוב במקום שכתב שנים ושלשה שניים ושלישים וסימניך שניים ושלישים תעשה ולפי שלא הבין דעת הראב"ד ז"ל טעה בשתים שהן במקום ובלשון: ומעתה אשוב להוכיח עיקר הדבר קשט אמרי אמת כי לשון פשט הסוגיא כדעת הראב"ד ז"ל דגרסינן להדיא בברייתא פירש אחד מהן לרבוא ומרבוא לרבוא דהיינו שניים ושלישים. אמנם ר"ת ז"ל גלי חספא ופירש דבכולהו לא גרסינן ואחרות באחרות בכולי תלמודא ובהא נמי לאו דוקא מרבוא לרבוא דהא אפילו פירש אחד מהן לרבוא שרי אלא נקטיה לאשמועינן למאן דאסר אסר אפילו בכמה ספקות. ולפי שהדעות מפורשות באורך בתוספות לא אאריך בו כי אני לא באתי רק לגלות כי ר"ת ז"ל עומד בשיטת ר"מ ז"ל ואם הראב"ד ז"ל מפרש בדרך אחרת תנוח דעתו ועוד דאשכחנא מרגניתא להדין פירושא דאי סלקא דעתך דוקא קתני ברייתא ומרבוא לרבוא דהיינו שלישית אמאי קרי לה ספק ספיקא דהיינו שתי ספיקות דהא תלתא אינון וספק ספק ספיקא הוה ליה לברייתא למתני ולכך העמיק יפה וכדברי ר"ת ז"ל והרוצה לעמוד בעומקה של הלכה יתבונן בתוס' פ' התערובות:

שאני אומר אותו הטבעת וכו'. פרק התערובות (דף ע"ד) :

כתב הראב"ד ז"ל כל זו הסוגיא אינה וכו' דשמואל ורבי יהודה פליגי עליה דרב דס"ל הכי עכ"ל: **ואני** אומר אדרבא כל מה שפסק הוא כהלכה בכוס של עבודת כוכבים וספק ספיקא כמו שכתבתי בסמוך דהא תלמודא מקשה מיניה להדיא ואצטריכו כולהו למיקם בה בכולה שמעתיה. ורובא שאמר הראב"ד ז"ל אדרבה סתם תלמודא מסיק לה הכי לדרב ואי משום דשמואל דאמר הנח לעבודת כוכבים כו' הא איתיביה מספק עבודת כוכבים ואוקמה כתנאי וסבירא ליה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא. ור"מ ז"ל פסק ההיא דרמוני בדן וחביות בהלכות מאכלות אסורות ובהלכות תרומות כל אחת כהלכה וכדרבי אושעיא ומסקנא דשמעתין. ומה שכתב הראב"ד ז"ל דכר' אליעזר אוקימנא דהוא יחידאה ורבנן פליגי עליה זהו כגירסת רש"י ז"ל וכר"א פסיק תלמודא סוף פ' כל הצלמים (דף מ"ט) לתרוייהו לישני וכן פסק בתוספות וכד"ן:

הלכה יא

האשרה בין שהיתה עד כשהוא רץ. פ' כל הצלמים (דף מ"ח) :

אפרוחים שקננו כו'. עד שהרי האשרה כמו בסיס. פרק כל הצלמים (דף מ"ב) ופרק ג' דמעילה (דף י"ד) :

כתב הראב"ד ז"ל היה לו לומר מפני שהן כגידולי אשרה: **ואני** אומר כי אותה מסקנא דחויה היא פ"ג דמסכת מעילה וגם פרק כל הצלמים דחי לה ומסיק דר' אבהו אמר ר' יוחנן וכן פסק ר"י אלפס ז"ל וכזה פסק רמז"ל כדין וכהלכה וכד"ן:

והקן עצמה עד ממקום אחר. פ"ג דמעילה:

כתב הראב"ד ז"ל דוקא שהביא ממקום אחר עכ"ל: **ואני** אומר אין ה"נ וכן דעת רמז"ל דהכי אסיקנא בפרק כל הצלמים הכא במאי עסקינן כגון דאייתא עצים מעלמא וקינתה בהם אלמא דוקא קאמר וכד"ן:

הלכה יג

נטל ממנה עצים כו' עד כיוצא בזה. הכל פ' כל הצלמים (דף מ"ט) :

הלכה טו

בשר או יין כו' עד כל שהוא לוקה. פרק אין מעמידין (דף ל"ב) ופרק בתרא דמכות (דף כ"ב) :

המוצא כסות עד ובלבד שלא יתן שכר. ריש פ' ר' ישמעאל (דף נ"א) :

הלכה יח

מרחץ כו' עד ליכנס בו. פ' כל הצלמים (דף מ"ד) :

סכין של עבודת כוכבים כו' עד סוף הפרק. פ' הכל שוחטין (דף ח') :

פרק ח

הלכה א

כל שאין בו תפיסת יד אדם כו' עד הרי זו מותרת. פרק כל הצלמים (דף מ"ה) :

בד"א שאין הבהמה עד סימן לעבודת כוכבים. סוף פ' השוחט (דף מ"א) :

עשאה חליפין כו' עד בדמי עבודת כוכבים. פ' ר' ישמעאל:

בד"א בבהמת עצמו עד דבר שאינו שלו. סוף השוחט (דף מ') :

כתב הראב"ד ז"ל אינו כן כו' לצעוריה קא מכוין עכ"ל: ואומר אני הראב"ד ז"ל הולך בשיטתו פ' ר' ישמעאל אבל אנו עומדים על שיטת ר"מ ז"ל שבזה הסכימו רבותינו בעלי התוס' ז"ל סוף השוחט ופירשו מימרא דר"נ ורב עמרם ורב יצחק דאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו במעשה גמור דלא מצינן למימר במעשה כל דהו אבל במעשה

גמור דאסור דא"כ מאי פריך מיין הא מנסך מעשה גמור הוא. ומה שחילק בין עובד כוכבים לישראל מומר או ישראל אחר שנויי נינהו כד"ן:

המשתחוה לקרקע עולם עד אסרן. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ד) :

מים שעקרן הגל והשתחוה להן לא אסרן נטלן והשתחוה להן אסרן. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ח) :

כתב הראב"ד ז"ל ואם מים של רבים הם אינן נאסרין כו' עד וספיקא לחומרא עכ"ל:

ואני אומר שמא רצה להשיגו מפני שלא כתב אסורין מספק וא"כ מה זו תפיסה והלא פ' כל הצלמים בשמעתין דאבני הר שנדלדלו מסיק תלמודא להדיא לעולם אימא לך בני רבי חייא דאסרי כו' ולדעתי שעל זו סמך ר"מ ז"ל:

אבני הר שנדלדלו עד אסרה. פרק כל הצלמים (דף מ"ו) :

הלכה ג

השתחוה לחצי דלעת עד כמו יד לחצי הנעבד. פ' העור והרוטב (דף קי"ח) :

כתב הראב"ד ז"ל לא אמרו זה היד וכו' ולא אסרו משום יד, עכ"ל: **ואני** אומר כי ר"מ ז"ל לא שינה לשון התלמוד כלל ולכך קרא שם החיבור משנה תורה כמו שהקדמתי ובלשון איסור גרסינן לה סוף פ' העור והרוטב אמר רבי ירמיה הרי אמרו המשתחוה לדלעת אסרה בעי רבי ירמיה מהו שתעשה יד לחברתה תיקו. ופירש"י ז"ל אסרה בהנאה משום עבודת כוכבים והאריך בפי' כהוגן לבאר איסור הנאתה ודין טומאתה לר"ש ולר"ע ומ"מ לענין איסור נשאלה ומכלל איסורא למדנו טומאה וכאן כתב ר"מ ז"ל איסורה ובספר טהרות דין טומאה וכד"ן:

אילן שנטעו בו עד כגון הרים ובהמה ואילן. הכל פ' כל הצלמים (דף מ"ה) :

שהנעבד עצמו עד ולקחת לך. פ' רבי ישמעאל (דף נ"ט) :

וכל ציפויי עבודת כוכבים הרי הן בכלל משמשיה. זה הוא כת"ק דר"י הגלילי גמרא מתניתין דעובדי כוכבים העובדין את ההרים פ' כל הצלמים:

הלכה ח

עבודת כוכבים של וכו' עד תשרפון באש. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ב נ"ג) :

כשיבאו לידינו והם נוהגים בהם מנהג אלהות עד מותרין. פ' כל הצלמים (דף מ"ב) במשנת פרקולוס:

עבודת כוכבים של ישראל עד ברשות העובד כוכבים. פ' ר' ישמעאל שם (דף נ"ב) :

עובד כוכבים קטן או שוטה עד אין ביטולן ביטול. פ' כל הצלמים (דף ע"ד) :

המבטל עד בטלה לעולם. פ' ר' ישמעאל:

הלכה י

כיצד מבטלה עד אינה בטלה. פ' כל הצלמים (דף מ"ג) :

עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה כו' עד מפני המלחמה. פ' ר' ישמעאל (דף נ"ג) :

עבודת כוכבים שנשברה מאליה עד העובדי כוכבים. פ' כל הצלמים (דף מ"א) :

ואם היתה של פרקים כו' עד ביטלו כל השברים. פ' כל הצלמים (דף מ"ב) :

כתב הראב"ד ז"ל לא מיחוורא הא מלתא וכו' וצריך לבטל כל קיסם וקיסם, עכ"ל: **ואני** אומר לא הבנתי דברי הראב"ד ז"ל. חדא היכי מצי למימר כי בעבודת כוכבים של חוליות הם חוליות של שברי שברים והלא שילהי פ' כל הצלמים בעינן לאסוקי בעובדין לשברים קא מיפלגי והדר מסיק לא דכ"ע עובדין לשברים והכא בשברי שברים קא מיפלגי כו' עד ואי בעית אימא דכ"ע שברי שברים מותרין והכא בעבודת כוכבים של חוליות והדיוט יכול להחזירה קא מיפלגי אלמא מ"ד הא לא אמר הא ולא שייכא הא בהא ועוד ביטול כל קיסם וקיסם שהזכיר לא ראינוהו אלא בסברא קמייתא דאתמר עבודת כוכבים שנשתברה מאליה רב אמר צריך לבטל כל קיסם וקיסם אבל בחוליות ולא שייכי קסמין אלא חוליות הוי דינייהו כקסמין. ובפרק ג' דמעילה מייתי לה כסתמא דאיתמר. ורב אלפס ז"ל הביא מסקנא דחוליות בלבד לאשמועינן שכן הלכה ונמצאו דברי ר"מ ורש"י ורבותינו בעלי התוס' ז"ל נכונים ואע"פ שנחלקו בפירוש הסוגיא כד"ן:

הלכה יב

מזבח וכו' עד אבנים הרבה. וכיצד מבטלים אבני מרקוליס עד בהנאה. פ' ר' ישמעאל (דף נ') :

כיצד מבטלים האשרה עד סוף הפרק. פ' כל הצלמים (דף מ"ט) :

פרק ט

הלכה א

שלשה ימים כו' עד ואותו האיש בלבד. כתבו הראב"ד ז"ל לפי הסוגיא כו' ואכולהו קאי עכ"ל: **ואני** אומר כי רש"י ז"ל דקדק בפירושיו כר"מ ז"ל כמו שכתב שם כד"ן:

וכן יום שימות להם מת עד מותר להלוך בתוכה. הכל פ' לפני אידיהן (דף י"א) :

עיר שיש בה עבודת כוכבים מותר להלוך חוצה לה. פרק לפני אידיהן (דף י"א) :

כתב הראב"ד בתוספתא מפרש לה וכו' מפני חשש משא ומתן, עכ"ל: (לא מצאנו שהביאה המחבר בפירוקיו בהעתק שלנו ונ"ל שהסופר השמיטה):

הלכה י

ההולך ממקום כו' עד והלך בזו מותר. פ' לפני אידיהן (שם) :

כתב הראב"ד ז"ל אין דבריו מיושבין כלל וכו' שאין כאן חשד, עכ"ל: **ואני** אומר כשדעתי נתיישבה בדברי ר"מ ז"ל מצאתי זה וזה שוין וזה פשוט כי כשיש שני דרכים לבא בעיר ובא בדרך אחת לתוכה יש לומר כי לצאת לאותה העיר הוא נכנס וכבר הארכתי בזה בשיטתי וכד"ן:

ואסור לבנות עד מפני שמהנה. הכל פרק לפני אידיהן (דף ט"ז) :

הלכה יג

המוכר ביתו כו' עד לים המלח. פ' השולח (דף מ"ד) :

כתב הראב"ד ז"ל ואם הקדימו לו את דמיו קודם שיעבדוה מותרין, עכ"ל: **ואני** אומר ברייתא זו פ' השולח מיתניא ובגירסאות המדויקות שלנו לכותי גרסינן אלא שפירשוה לעבודת כוכבים ולא חלקו בין מוקדם למאוחר וכבר הקדמתי דרכו של ר"מ ז"ל בחבור משנה תורה שלא שינה לשון התלמוד כד"ן:

אבל עובד כוכבים שאנסוהו עד לספוד בהן. פרק השולח:

הולכין ליריד של עובדי כוכבים עד וזנו בנותיו כו'. פ' לפני אידיהן (שם דף י"ג) :

הלכה טז

בת ישראל לא תניק עד סוף הפרק. פרק אין מעמידין (דף כ"ו) :

פרק י

הלכה א

אין כורתין ברית עד או יהרגו. מקרא מלא דבר הכתוב ופירשו בסיפרי וכן מפורש בסוף החבור בהלכות מלכים ומלחמותיהן:

ואסור לרחם עליהן עד מרפאין אותו בחנם. פרק אין מעמידין (דף כ"ו) ובירושלמי לא תתן להם חן בלא תעשה:

הלכה ג

אין מוכרין להם בתים עד חניה בקרקע. פרק לפני אידיהן (דף כ"א כ"ב) :

ומותר למכור להם בתים עד לעשותן אוצר. פרק לפני אידיהן (דף י"ט) :

כתב הראב"ד ז"ל ובלבד שלא יהא אוצר של יין ואם עשה שכרו אסור עכ"ל: **ואני** אומר כי דברי שניהם כאחד טובים ושניהם שוים כי מה שכתב ר"מ ז"ל מפורש בירושלמי ובתוספתא דגרסינן אבל משכירים לפונדקאות ולאוצרות שבתוכו ועל כן כתב סתם

כמנהגו בחבור משנה תורה אבל איסור שכר יין נסך משנה שלימה היא פ' השוכר דתנן השוכר את החמור להביא עליו יין שכרו אסור ומה לי חמור מה לי בית או שאר דברים גם ר"מ ז"ל כתבו בהל' מאכלות אסורות:

ואין מוכרין להן פירות כו' עד ישיבת עראי היא. פ' לפני אידיהן (דף י"ט כ') :

וכן אסור לספר בשבחן וכו' עד ממעשיהם הרעים. פ' יש בערכין ופ' לפני אידיהן:

ואסור כו' עד ולא בנתינה. פרק לפני אידיהן (דף כ') :

הלכה ה

מפרנסים וכו' עד מפני דרכי שלום. פ' הנזקין (דף ס"א) :

ואין כופלים להם שלום. פרק לפני אידיהן בירושלמי:

ולא יכנס לביתו עד ובכובד ראש. סוף פ' הנזקין (דף ס"ב) :

אין כל הדברים האלו עד בארצך. בסוטה:

כתב הראב"ד ז"ל זאת לא מצאנו וכו' ולא העברה עכ"ל: ואיני יודע מהו זה וצ"ע:

עד שיקבל עד גר תושב. פ' השולח:

אין מקבלין גר תושב עד סוף הפרק. סוף המקדיש:

פרק יא

הלכה א

אין הולכין בחקות כו' עד מן העמים. כל זה מובן בפשטי הכתובים והוא מוזכר אות באות בספרי ובדברי הנביאים ופקדתי על כל הלובשים מלבוש נכרי (צפניה א':ח') ובתוספתא דשבת פ"ו:

לא ילבש במלבוש עד כדרך שהן עושין. בספרי גם שם מוזכר כל דבר וענין במקומו:

ולא יבנה מקומות עד לוקה: כתב הראב"ד ז"ל איני יודע מהו זה כדרך שהן עושין עכ"ל:

ואני אומר כי דעת רמז"ל כדרך שאמרו לענין פנים לא יעשה אדם בית תבנית היכל כו' כך לא יעשה כחקות העובדי כוכבים כדירתן כדמותן וצורותן. ולבי אומר לי שעכ"פ מצאן או בקבלה היתה לו ואנכי לא ידעתי והואיל ויצא מפי קדוש אין להקל ראש:

מי שהיה מסתפר וכו' עד ידו. פרק אין מעמידין (דף כ"ט) :

הלכה ג

ישראל שהיה קרוב למלכות כו' עד שהן עושין. סוף מסכת סוטה (דף מ"ט) ובתענית:

אין מנחשין כו' עד יפגענו רמאי. פרק ארבע מיתות (דף ס"ה) וספרא וספרי ובפרק קמא דשבת בתוספתא:

וכן אלו ששומעין צפצוף עד כמו תרנגול. פרק במה אשה (דף ס"ז) ותוספתא ובספרי: **וכן המשים סימנים לעצמו עד לוקה**. פרק גיד הנשה (דף צ"ה) :

כתב הראב"ד ז"ל זה שבוש גדול וכו' מפקי פולסא דנורא לאפיה עכ"ל: **ואני** אומר שרבותינו בעלי התוספות ז"ל שתירצו פ' גיד הנשה (דף צ"ה) כל דבר הקשה על ר"מ ז"ל בשמעתין דהעלמת עין דנחיש רב ואמר מברא אתא לאפאי יומא טבא לגו ומסיק דלא אכיל רב משום דנחיש ומקשי דידיה אדידיה והאמר רב כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול אינו נחש כלומר והרי לא אמר אי אתי לאפאי אזילנא ואי לא לא אזילנא והקשו ז"ל היאך ניחש אליעזר הא אמרינן פרק ד' מיתות כי נחוש הוא מהמצות האמורות בפרשת כשוף שבן נח מוזהר עליהן ותירצו ז"ל שלא נתן לה הצמידים עד שנתברר לו ואע"ג דכתיב ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב וכו' והדר כתיב ויאמר בת מי את מ"מ אין מוקדם ומאוחר בתורה וכן מוכיח ספורו ללבן ובתואל ואע"פ שרש"י ז"ל לא פירש כן ועל יהונתן בן שאול תירצו דבלא"ה היה עולה ולזרז נושא כליו אמר כן ולא ימס לבבו וכן מוכיח מה שאמר אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט ובזה נתרצו כל דברי רבינו משה ז"ל ודקדוק לשונו ולשון התוספות אחד הוא כד"ן:

הלכה ה

מי שאומר דירה זו עד מותר: כתב הראב"ד ז"ל אף זה שאמרו כו'. אחר שהוחזקו שלש פעמים עכ"ל: **ואני** אומר כי גם זה פרק גיד הנשה ובההיא שמעתא הוא מסודר ולגבי מלתיה דרב דמיירי באיסור והיתר דגרס לאלתר רב בדיק במברא ושמואל בדיק בספרא ורבי יוחנן בדיק בינוקא וסמוך לזה תניא ר"ש בן יוחאי אומר בית וכו' אלמא באיסור והיתר נאמרו כדברי ר"מ ז"ל וכד"ן:

הלכה ו

אי זהו קוסם עד ומקלו יגיד לו. פ' ארבע מיתות ובספרי (דף ס"ה) :

ואסור לשאול לקוסם עד קוסם קסמים. פ' ארבע מיתות (דף ס"ד) בשמעתיה דלאו שאין בו מעשה ובשאר המקומות שהזכרתי למעלה:

אי זהו מעונן עד וגם היטב אין בהם. הכל בסיפרי. ופ' ארבע מיתות (דף ס"ה ס"ו) והרבה ענינים יותר מאלו נאמרו פ"ו ופרק ח' דתוספתא דשבת:

הלכה יא

מי שנשכו עקרב כו' עד דעתו עליו. פ' חלק (דף ק"א) :

הלוחש על המכה עד ה"ז מותר. בסנהדרין פ' חלק ופ' כל כתבי הקדש (דף קכ"א) ובשבועות ריש פרק ידיעות הטומאה (דף ט"ו) והביאה רב אלפס ז"ל בהל' פ"ק דברכות:

הלכה יג

איזהו דורש כו' עד כפי מאמרו לוקה. פ' ד' מיתות (דף ס"ה) ובספרי:

הלכה טו

המכשף חייב בסקילה עד לא תחיה. פ' מי שמתו ופ' ד' מיתות (דף ס"ה) ובספרי:

והדברים האלה כו' עד סוף הפרק. למד מרמזי ההגדות והמדרשות ומפרק במה אשה (דף ס"ז) וקיבל ולימד דעת את העם וכן כתב בס"ה:

פרק יב

הלכה א

אין מגלחין פאתי הראש וכו' עד כל פאה ופאה. פרק אלו הן הלוקין (דף כ') ובספרי:

לפיכך המגלח כו' עד ולוקה שתים. בתורת כהנים ופ' הלוקין שם:

אחד המגלח כו' עד ואת הקטן לוקה. פרק הלוקין ופרק ג' מינין ופ' שני נזירים (דף נ"ז) :

וכתב ראב"ד ז"ל אע"פ שאינו לוקה כיון שמדעת עושה עובר בלאו עכ"ל: **ואני** אומר כי ר"מ ז"ל יודה בזה ולא פירשו כמנהגו במשנה תורה כאשר כתבתי:

האשה שגלחה כו' עד פאת זקנך. פ' שני נזירים (דף נ"ז) :

כל שישנו בבל תשחית כו' עד הנשים חייבות. פ"ק דקדושין (דף ל"ח) :

הלכה ד

טומטום ואנדרוגינוס וכו' עד אינן לוקין. תוספתא:

אע"פ שהאשה מותרת עד לגלח לו. פ' שני נזירים:

כתב הראב"ד ז"ל האיסור הזה וכו' איסורא אית בהו עכ"ל: **ואני** אומר שכבר נתחבטו בה בהלכה זו רבותינו הראשונים ז"ל פ' ב' נזירים ור"מ ז"ל נהג בזה כמנהגו במשנה תורה שכתב לחבר הדברים המפורשים בתלמוד מגמגם והבין הוא וכד"ן:

הלכה ו

ופאה זו שמניחין עד מארבעים שערות וכן הסכימו בתורת כהנים. ופ"ק דקדושין (דף ל"ה) פ' שני נזירים (דף נ"ט) ושלשה מינים:

מותר ללקט עד תער. הלכה זו נחלקו בה הראשונים נ"ע בת"כ ופ' שני נזירים ופ' ג' מינים ופרק הלוקין. ויש אוסר במספרים כמין תער והמחמיר תבא עליו ברכה כד"ן:

הלכה ז

דרך כומרי כו' עד להשחית הזקן. בתורת כהנים קדושים פ"ו ופ' הלוקין (דף כ') :

וחמש פאות כו' עד לוקה חמש. פ"ק דשבועות וסוף מכות:

ואינו חייב עד שיגלחנו בתער עד זקן האיש פטורה. פ' שני נזירין (דף נ"ט) ופרק הלוקין ופ"ק דקדושין (דף ל"ה) :

השפה מותר לגלחו עד אכילה ושתיה העברת השער משאר הגוף כו' עד בכ"מ. הלכה זו עיקרה פ' שני נזירים ומ"מ יש מחמירין בדבר וחולקין בכמה ענינים אבל כתבו רבותינו נ"ע משעמדנו על דעתנו לא העברנו ברזל על בשרנו אפילו מספרים כלל וכלל לא בראש ולא בגוף מן השפה ולחוץ:

הלכה י

לא תעדה אשה עד עדי איש. פרק הלוקין ופ' שני נזירין (דף נ"ט) :

המלקט שערות לבנות כו' עד לבנה אחת לוקה. פ' הלוקין (דף כ') :

כתב הראב"ד לא מחוור שיהא לוקה באחת שלא אמרו אלא אסור ועוד מאי עדי אשה איכא בחדא והא לא מינכרא מילתא כלל עכ"ל. והמחבר לא הביאה בפירוקיו בהעתק שלנו:

טומטום ואנדרוגינוס כו' עד אינו לוקה.

כתובת קעקע עד אינו לוקה. פרק הלוקין (דף כ"א) :

השורט שריטה אחת כו' עד בידו פטור. בתורת כהנים ופרק הלוקין (שם) :

ובכלל אזהרה כו' עד אגודות. פ"ק דיבמות (דף י"ג) ומייתי לה בהרבה מקומות: